

Notes sobre la situació jurídica del patrimoni arqueològic

Els instruments jurídics a l'abast de l'Administració catalana per a la protecció del patrimoni arqueològic són, en síntesi, la *Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español* i el *Real Decreto 111/1986, de 10 de enero, de desarrollo parcial de la ley*, a més, òbviament, de la *Constitución Española* i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya que en distribueixen les competències. Pel que fa específicament a les excavacions arqueològiques la Generalitat de Catalunya compta des del 1981 amb una normativa pròpia (Decret 155/1981) que, recentment, ha estat substituïda per una nova reglamentació que afecta la concessió d'autoritzacions d'excavació (Decret 231/1991, de 28 d'octubre, sobre les intervencions arqueològiques, *DOG núm. 1518, 15-11-1991*) i la concessió de subvencions per a la seva realització (*Ordre de 28 d'octubre de 1991 per la qual s'aproven les bases que hauran de regir la concessió de subvencions per a la realització d'intervencions arqueològiques incloses en projectes de recerca arqueològica o intervencions arqueològiques puntuals, DOG núm. 1518, 15-11-1991*).

El marc d'aquestes breus notes no és el més adequat per a analitzar en profunditat aquestes dues darreres disposicions legals. Sí que volem assenyalar, però, que no hi sabem veure la millora substancial respecte a la situació immediatament anterior que oficiosament ha anunciat de forma reiterada el Servei d'Arqueologia en els darrers anys. La desdibuixada intenció que sembla donar suport pateix d'una concreció que creiem poc afortunada i, sobretot, es fonamenta en una idea de cooperació institucional que considerem poc reflexionada, per no expressar-ho en termes més contundents.

Els sis anys de funcionament de la llei de l'Estat i, sobretot, la perspectiva de la lliure circulació de béns en el si de la Comunitat Europea i la voluntat

manifestada per l'executiu català de promulgar una llei del patrimoni pròpia posen novament sobre la taula la qüestió dels instruments jurídics de protecció. Aquesta situació propicia l'organització per part del grup MARC-7 i la Diputació de Barcelona (amb la col·laboració del Col·legi de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències i del Col·legi d'Advocats) d'unes Jornades sobre Protecció Legal del Patrimoni Arqueològic (Barcelona, 3-4 de maig de 1991) amb la finalitat de "en primer lloc, fer un balanç crític del panorama legislatiu estatal i autonòmic, confrontant-lo amb la realitat de la seva aplicació i apropant els professionals del patrimoni arqueològic i del dret amb la finalitat que contrastin i coordinin els punts de vista respectius i, en segon lloc, contribuir a la creació del debat sobre la futura llei del patrimoni a Catalunya" (del text de presentació de les Jornades).¹

És, d'altra banda, ressenyable la recent sentència del Tribunal Constitucional (STC 17/1991) sobre els recursos d'inconstitucionalitat contra la Llei del Patrimoni Històric Espanyol presentats per la Junta de Galícia, el Govern Basc i la Generalitat de Catalunya que resol en contra de les comunitats esmentades, declarant, per tant, constitucionals tots els articles afectats (4, 9, 18, 28...). Tanmateix, en el text de la sentència que ens ocupa, el Tribunal disposa que la competència de l'Estat en matèria de difusió internacional del Patrimoni no s'ha d'interpretar com exclusiva i que, per tant, poden exercir-la també les comunitats autònomes. Pel que fa a la declaració de Béns d'Interès Cultural es pronuncia en el sentit que les comunitats autònomes poden, igual que l'Estat, declarar-los. Igualment, reconeix a les comunitats autònomes el dret a elaborar els seus propis registres de béns mobles. En síntesi, si bé la sentència, en contra del parer de les comunitats autònomes, es pronuncia per la constitucionalitat dels articles de la llei en qüestió, interpreta favorablement a aquestes alguns aspectes de l'articulat —que havien estat interpretats fins aleshores de forma contrària a les comunitats autònomes per l'Estat—, aspectes, d'altra banda, tals com la difusió internacional i les declaracions, d'indubtable transcendència. Això explica que en el moment de fer-se pública la sentència hi hagués interpretacions de caire diametralment oposat segons els colors polítics, segons els diferents mitjans de comunicació i, àdhuc, en medis arqueològics.²

1. *Jornades sobre protecció legal del Patrimoni Arqueològic*. Diputació de Barcelona. Dossier d'Informació i Documentació pels Municipis, núm. 6 (nov. 1991).

2. "El Tribunal Constitucional s'ha manifestat sobre els diferents recursos presentats per les comunitats autonòmiques a la Llei del Patrimoni 16/85. El Tribunal ha desestimat tots els recursos. De totes maneres la Generalitat ha interpretat que la sentència recull les seves al·legacions" *Full d'Informació de la Societat Catalana d'Arqueologia*, núm. 69 (març de 1991).

La qüestió de com afectarà els béns històrics la lliure circulació de béns de l'Europa Comunitària és molt complexa. Als països potencialment "venedors de patrimoni", entre els quals es compta Espanya, hi ha hagut un moviment d'alarma davant la potencial amenaça que això representa per al seu patrimoni cultural moble i, àdhuc, immoble. Això no obstant, no hem d'oblidar, tal i com va remarcar el professor P. J. O'Keefe en les Jornades a què acabem de fer referència, que el Tractat de Roma (Tractat de Creació de la Comunitat Econòmica Europea, 1957), del qual aquest estiu s'ha fet ressò la premsa espanyola en relació a aquesta qüestió (*El País*), en el marc de l'eliminació de les restriccions al comerç entre els estats membres de la Comunitat Econòmica Europea, precisa (art. 36) que aquesta eliminació no afecta béns artístics, històrics i arqueològics. D'altra banda, cal tenir també en compte la Convenció de la Unesco del 1970 (amb 69 estats adherits) per a la prohibició i prevenció de la importació il·lícita i l'exportació de béns del Patrimoni Cultural, a la qual, tanmateix, no s'han adherit tots els països membres de la Comunitat Econòmica Europea. En síntesi, creiem que el *quid* de la qüestió no raurà en una proposta tan maximalista com algunes notícies de premsa han pogut fer creure ("lliure exportació de béns culturals, sí o no"), sinó més aviat en el desenvolupament normatiu i detallat segons les diferents casuístiques de l'esmentat article 36 del Tractat de Roma. Això no significa, és clar, que països com el nostre, potencials objectes d'espoli artístic, no hagin d'estar particularment atents al desenvolupament d'aquest afer, sobretot tenint en compte que les enormes dificultats amb què ensopega el procés d'unitat europea —dificultats ben paleses en la recent cimera de Maastrich— podrien precipitar una decisió poc favorable a les condicions del patrimoni en països com el nostre.

Pel que fa a la futura llei del Patrimoni Cultural de Catalunya, cal distingir ben nítidament dos aspectes diferents: d'una banda l'aspecte polític i de l'altra l'estrictament tècnic. Quant al primer d'aquests aspectes, el polític, es tractaria simplement que el Parlament de Catalunya promulgues la seva pròpia llei prenent com a model, en els seus trets generals, la de l'Estat, tal i com ja s'ha fet al País Basc (7/1990 *Legea, uztaïlaren 3koa, Euskal Kultur Ondareari Buruzkoa-Ley 7/1990, de 3 de julio, de Patrimonio Cultural Vasco*).³ Mentre que en tot l'espectre del panorama polític català sembla haver-hi un acord general en la necessitat política d'una llei del patrimoni pròpia, no sembla que es respiri un gran interès en estudiar la possibilitat d'un millorament tècnic respecte de la de l'Estat.

Val a dir que la Llei del Patrimoni Històric Espanyol és, a grans trets, una bona llei pel que fa al tema que a nosaltres ens afecta, el del patrimoni arqueològic, que incorpora millores substancials respecte de la legislació republicana que la precedí i d'algunes normes jurídiques d'Europa occidental. Un dels seus aspectes més destacables rau en la pròpia definició del patrimoni arqueològic, àmplia i moderna: ... *los bienes muebles e inmuebles de carácter histórico susceptibles de ser estudiados con metodología arqueológica, hayan sido o no extraídos y tanto si se encuentran en la superficie o en el subsuelo, en el mar territorial o en la plataforma continental* (article 40, títol V). Cal fer esment, entre els aspectes positius, de la tipificació dels delictes contra el patrimoni sancionables per via administrativa, de la inclusió de la figura de *zona arqueològica* i de l'obligatorietat de la redacció d'un pla especial per a la seva protecció (articles 10 i 15, títol II) i de la reglamentació i augment de les mesures de foment previstes per a la totalitat del patrimoni històric espanyol (títol VII). En línies generals, no obstant, el patrimoni arqueològic, com ja és tradicional en la legislació espanyola, és contemplat fonamentalment sota l'òptica de la regulació de les excavacions arqueològiques.

Si s'ha de promulgar una Llei del Patrimoni de Catalunya, potser fóra el moment de veure si temes pendants com la problemàtica que planteja l'arqueologia en nuclis urbans i que amenaça amb ofegar-la o convertir-la en un constant factor de distorsió de la dinàmica ciutadana —exemple i resultat d'això és la situació d'estancament relatiu que pateix a Catalunya, després d'un inici, retardat respecte d'altres països d'Europa occidental, però relativament brillant—, l'administració de l'1% de les obres públiques teòricament destinat a cultura, una possible amnistia per a la declaració de col·leccions, la imposició de multes mínimes en cas de mala fe demostrada, l'ús indegut de detectors de metalls en jaciments arqueològics... poden cabre en aquesta nova llei o en el seu desenvolupament normatiu posterior. De moment, però, no sembla que l'Administració, els partits polítics i els propis professionals estiguin gaire disposats a encetar debats d'aquesta mena. Sembla, doncs, que es tractarà d'una llei "política".

Lleida, desembre de 1991

Núria Rafel

3. El Parlament d'Andalusia ha aprovat també recentment una llei de protecció del patrimoni.